

Hotel Pro Forma blæser ny luft i taleteatret

Hotel Pro Forma: *Den der hvisker lyver*, Republique

Af Laura Luise Schultz

Det er en lille løgn, der bliver afsæt for hele handlingen i Hotel Pro Formas livtag med det dramatiske teater, *Den der hvisker lyver*. På den måde går instruktør Kirsten Dehlholm og dramatiker Astrid Øye konsekvent til værks og skaber tekstteater, hvor hele handlingen drejer sig om det, man kunne kalde dramaets grundproblem: Hvordan ord forpligter, hvordan ord fremkalder effekter i et andet register i form af fysiske handlinger på scenen – men også udenfor.

Stykket handler simpelthen om, hvordan ord former og skaber vores virkelighed.

Dramatikerens som ghostwriter

Selve plottet er enkelt, men på bedste Shakespeare-vis fuldt af dobbeltbetydninger og rollespil, spejlinger og forvekslinger: Den lange rødhårede digter Otto, hvis umådelige følsomhed til forveksling ligner almindeligt sløvsind, læser en annonce efter pårørende til afdøde Jenny Holst. Otto opsøger den kittelklædte dame i kapellet med en opdigtet historie om, at rødhårede Jenny var hans livs kærlighed. Uagtet, at Ottos minder om Jenny på ingen måde passer med kitteldamens oplysninger om Jenny som en subsistensløs kattedame, lever digterspiren sig sådan ind i sorgen, at han opnår fornyet omsorg fra sin eks-kæreste. Alt imens denne eks-kærestes nye, handlekraftige mand – en tvillingefigur spillet af to synkroniserede skuespillere – sætter sig for at komme til bunds i den usammenhængende historie.

Undervejs udvikler historien sig fra kærlighedstragedie over kriminalintrige til gotisk spøgelseshistorie, da kappellets kister til slut åbnes i jagten på sandheden – liget

– der viser sig aldrig at have eksisteret. Fra starten har dødsannoncen været en fiktion, men fiktionen bliver netop dén bindende og forpligtende talehandling, der sætter hele det forviklede plot i gang. Den morbide intrige bliver således også en allegori over dramatikerens som *ghostwriter*, forfatter af disse evigt substansløse figurer, der skal inkarneres igen og igen i stadigt nye kroppe, som evindeligt gennemspiller de samme, og dog altid aktuelle, kriser og kærlighedsforviklinger.

Ord i rum

Hotel Pro Forma bliver gerne opfattet som visuelt teater i traditionen fra bl.a. Robert Wilson, som er den væsentligste enkeltstående inspirationskilde til Kirsten Dehlholms arbejde. Men i modsætning til Dehlholms tidlige arbejde i Billedstofteater har ordene altid spillet en væsentlig rolle i Hotel Pro Forma. Som Dehlholm da også har gjort opmærksom på i forbindelse med premieren på *Den der hvisker lyver*, var en af de første Hotel Pro Forma-forestillinger, *Æter*, baseret på en nyskreven tekst af Inger Christensen. Siden har Hotel Pro Forma i lige så høj grad som den visuelle perception undersøgt den sproglige. Hvordan kan sproget indgå i teater og performance på andre måder, end vi kende det fra det psykologisk indlevede drama? Som et æstetisk virkemiddel i sin egen ret, på linje med de øvrige virkemidler, sanselag og kunstarter i teatret – som litteratur, som tekst, som et stoffigt lag med sansemæssige, klanglige, lydige, gestiske og poetiske effekter, men *ikke* som bærende lag for et narrativt plot, der underordner alle andre aspekter af forestillingen under sin styrende logik.

Sarah Boberg, Pelle Nordhøj Kann, Rasmus Hougaard, Rikke Lylloff, Özlem Saglanmak, Nils P Munk. Foto: Claudi Thyrrstrup

Hotel Pro Forma har gennem årene arbejdet med klassisk og modernistisk litteratur, med poesi og poptekster, romaner og essays og mange andre litterære genrer. De har reciteret, sunget, projiceret og distribueret tekster og ord ud i rummet, så de er fremstået næsten skulpturelt.

Ligesom en anden beslægtet kunstner i den visuelle tradition, Heiner Goebbels, har Dehlholm frem for antilitterært teater altså langt snarere, og i al ubemærkethed, stået for en *udvidelse* af litteraturens råderum i teatret og givet litterære tekster nyt liv og publikum på scenen. Et liv, der har været med til at rykke ved forestillingen om, hvad en teatertekst kan være.

Parallele livsbaner

Med *Den der hvisker lyver* vender Dehlholm sig nu omsider mod dramaet, og stykket er således også Dehls udfordring til sig selv: Det er oplagt, at netop dramaet er et næsten ubeskrevet felt for Hotel Pro Forma, hvor noget

nyt kan ske. Det er dog ikke sådan, at Dehlholm slet ikke har arbejdet med klassisk drama før. Hun har bl.a. lavet workshop-produktioner over Ibsens *Gengangere* i Århus og Norge, og et af de centrale greb herfra, nemlig brugen af baner i rummet til at strukturere skuespillerens bevægelser, er løftet med over i *Den der hvisker lyver*.¹ Således modarbejdes enhver ansats til psykologisk indlevelse af de rigide rumlige spilleregler: Hver skuespiller bevæger sig i sin egen bane, og de kigger ikke på hinanden, men lige fremad, fordi de henter teksten fra en projektion over publikum frem for at lære den udenad. Stiliseringen er så dominerende, at når en bane endelig krydses, og skuespillerne ser på hinanden, bliver effekten enorm. Den skematiske, fysiske adskillelse skaber en afstand mellem skuespillerne, der er med til at give plads til teksten som et næsten rumligt element.

1) Se Erik Exe Christoffersen: "*Gengangere* som performance" in *Peripeti* nr. 5, 2006.

Selv scenografien har sin egen bane, hvor den står og lyser med sine skulpturelle neoneffekter og kun indirekte refererer til teksten og handlingen med sine mange neokatte og beholdere af lysende kulørte og dampende væsker.

Rummets baner modsvares også på lydsiden, hvor en række klassiske popsange inddeler handlingsforløbet. Sangene fungerer som strukturerende "rumdelere" mellem plottets akter. De lægger desuden et ekstra ekko-rum ind over teksten: Ligesom med scenografien opstår der ind i mellem sammenfald og referencer mellem dialogen og sangene.

I *Den der hvisker lyver* bliver banerne imidlertid også en integreret dramaturgisk pointe, der illustrerer karakterernes adskilthed fra hinanden på hver sin livsbane, som Otto med sin lille løgn forsøger at krydse.

Lysende ord

Det helt afgørende greb i forestillingen bliver dog den materielle fusionering af ord og billede, som opstår, når skuespillernes kroppe forsvinder i mørket, og kun de selvlysende kostumer træder frem som bærere af ordene. Den i fiktionen fraværende, men på scenen nærværende Jennys Henrik Vibskov-kjole træder frem som en medspiller i sin egen ret. Kjolen repræsenterer, som et kunstværk i sig selv, det nærværende fravær, hvorom hele plottet går i spin og udpinner sig. Det er et nærmest genialt træk at opløse bindingen til skuespillerkroppen og det psykologiske teater – ikke ved at forvise skuespilleren fra scenen, og ikke (kun) ved at adskille stemme og krop gennem tekniske lydeffekter, men ved gennem et visuelt greb at opsuge skuespillerkroppene i mørket og som et fotografisk negativ vende hierarkiske automatkoblinger mellem ord, stemme og krop som bærere af det sceniske nærvær på hovedet. Vi har stadig hele værdien af live-skuespilleren præsent, men uden kropstemme-symbiosens nærværsmetafysik. Det giver en umiddelbart magisk effekt, der peger

tilbage gennem hele Dehlholms værk til hendes eksperimenter med synskonstruktioner og perceptionseffekter i fx *Hvorfor bliver det nat mor?* og videre frem til den kommende Nabokov-produktion, som vi fik en smagsprøve på i Republiques workshop-visning sidste forår, hvor Dehlholm ligeledes eksperimenterer med at mørklægge scenen.

Plot som samlesæt

Hvad der får lov at stå frem i Dehlholms ord-teater er, at også plottet består af en række elementer, som man kan arbejde rumligt med. Øyes stykke har en enkelhed over sig, der gør det velegnet til at lege med de store narrative enheder – forløb, tematik, genre, karakterer. Karaktererne repræsenterer således klassiske positioner eller aktanter i fortællingen: (anti-)helten, der har et projekt om at finde kærligheden, hjælpere, givere og modstandere. Men de spejler sig i hinanden og overtager hinandens funktioner og positioner, de bakser med hver deres projekt i det store spil, og på den måde bliver plottet mere komplekst end som så – det kan varieres i en uendelighed, og med en ganske lille forskydning af stemning og iscenesættelse er vi ovre i en helt anden genre. Øyes tekst balancerer mellem humor og tragedie, mellem psykologi og formalisme. Det er en reel historie om kærlighed og tab, men ved at forrykke perspektivet lader Dehlholm os se, at også vores egen smerte, lykke, og alle de små og store livsløgne der i mellem, er gjort af samme bestanddele og lader sig betragte i et andet lys – selvlysende fx! Ikke for ingenting starter og slutter forestillingen med at rette vindmaskinen mod publikum: Det er *vores* forventninger om hvad teater er og må og kan være, der skal blæses grundigt igennem!

Teksten i laboratoriet

Den der hvisker lyver er udviklet til Republique, hvor Hotel Pro Forma er huskompagni. Det betyder bl.a., at forestillingen er udviklet i teatrets laboratorie-program, Que. Tanken med

laboratoriet er at give kunstnerne mulighed for at prøve nogle alternative udfordringer af i flere tempi, inden et egentligt prøveforløb. Således lå den første workshop på *Den der hvisker lyver* helt tilbage i foråret 2010, og den var jeg så heldig at få lov at følge på sidelinjen. Det var et helt andet cast, der deltog dengang, end de skuespillere, der står på scenen nu. Begge hold består af fantastiske skuespillere, men det, jeg oplevede som karakteristisk for workshoppen, var bl. a. den enorme udfordring, det er for klassisk uddannede skuespillere at arbejde fysisk-improvisatorisk med den type spilleregler, som Dehlholm bygger sine forestillinger op omkring. Ligeledes er det en øvelse at forbinde intensiteten fra det dramatiske teater med performance-genrens rumligt-visuelle virkemidler, og det er min klare opfattelse, at det tætte samspil mellem dramatiker og instruktør på basis af workshoppen har været helt afgørende for at få form på både tekst og iscenesættelse. Selv om Dehlholm har arbejdet på denne måde i mange år, er det stadig en udfordring for teatret at krydse hen over genremæssige opdelinger mellem taleteater og performanceteater. På den led er *Den der hvisker lyver* med til at rykke forventninger, ikke bare hos publikum, men også i produktionsleddet.

Hotel Pro Forma: *Den der hvisker lyver*,
Republique
Koncept og instruktion: Kirsten Dehlholm
Manuskript: Astrid Øye

Laura Luise Schultz

Adjunkt ved Teater og Performance Studier, Københavns Universitet. I Peripetis redaktion 2005.
